

Értékelési szempontok a katolikus hit- és erkölcsstan c. tantárgyhoz

Az általános iskolákban, ill. a hatosztályos középiskolák első évfolyamában szeptembertől bevezetésre kerülő erkölcsstan és a helyette kötelezően választható hit-és erkölcsstan c. tantárgy sokunkat új helyzet elé állít. A korábbi délutáni, fakultatív hittanóra délelőtti, kötelezően választható tantárgyként jelenik meg, magával hozva ezzel mindazokat a sajátosságokat, amik egy tantárgyhoz és az iskolai keretekhez tartoznak. Ezek közé tartozik az is, hogy értékelnünk kell a hit-és erkölcsstan c. tantárgyat annak megfelelően, ahogyan az adott iskola az erkölcsstant értékeli. A katechetikai dokumentumok az Ige szolgálatának sokféle formája között beszélnek az iskolai vallásoktatás sajátosságairól. Szolgálatunk során építhetünk és kell is építenünk mindarra, amiket ezek a dokumentumok számunkra kiemelnek.

Az alábbiakban ezért először az iskolai vallásoktatás sajátosságait tekintjük át, majd az értékeléshez (legyen az szöveges vagy osztályzattal történő) javasolunk néhány szempontot.

Tudatában kell lennünk annak, hogy mennyire kiemelt jelentőségű mindaz, amit katekétaként képviselünk: a krisztusi üzenet célja, hogy elvezessen minden embert a krisztusi élet teljességére, Isten fiainak igazi szabadságára. Adja meg az aratás Ura, hogy szolgálatunkat az Ő dicsőségére és a ránbízottak javára végezhessük.

Tartalom:

I.	A katolikus hit- és erkölcsstan sajátosságai	1
II.	A katolikus hit- és erkölcsstan értékelése	3
	1. Mit értékelünk és mit nem?	3
	2. Az értékelés szempontjai	4
	3. Mondattár a szöveges értékeléshez.....	4
III.	A szöveges értékelésről általában.....	5

I. A katolikus hit- és erkölcsstan sajátosságai

Az egyes vidékek különböző történelmi, kulturális hagyományai, az eltérő felekezeti megoszlások miatt az iskolákban történő vallásoktatás különféle hangsúlyokat kaphat: van, ahol a katekézis, máshol az alapvető hitismeretek bemutatása (ld. katolikus hit-és erkölcsstan), ismét máshol a kulturális jellegű vallásoktatás kerülhet előtérbe.

A katekézis általános direktóriuma és ennek nyomán a *Magyar katechetikai direktórium* is hangsúlyozza az iskolai keretben történő vallásoktatás **nevelő jellegét**.

Kiemeli, hogy gyakran kell **hitébresztő funkciót** betöltenie, valamint azt, hogy az iskolai vallásoktatás jellegét – az oktatási struktúra céljai és módszerei mellett –, lényegileg a **katekézis célja és módszerei** határozzák meg. Hangsúlyozza, hogy az iskolai vallásoktatásban részt vevő gyermekek **eltérő családi-és vallási háttéréből adódó különbségek** meghatározóak az adott intézményben folyó vallásoktatás célját, módszerét és lehetőségeit illetően. Tudatában kell lennünk, hogy az iskolai vallásoktatás és a katekézis **kiegészítik egymást**, a katekézis nélkül az iskolai vallásoktatás a katekézis részfeladatait tudja csak teljesíteni. (Vö. KÁD 73 – 75, MKD 4.3.1.) Az iskolai vallásoktatás **iskolai tantárgyként, a többi tantárggyal való dialógusban** mutatja be a keresztény üzenetet.

A Magyar Kateketikai Direktórium az alábbiakra hívja fel a figyelmünket:

„Jelen körülmények között a katekézis az iskolában legtöbb helyen missziós feladatokat végez. Ezért a módszerek, a szemléltető eszközök, és a témák nyelvezete beavatási jellegű legyen (vö. KÁD 75). Sok helyzetben a hit felébresztése a cél, mivel nem lehet feltételezni, hogy a gyerekek és a szüleik aktív hívők. Minthogy azt sem, hogy olyan plébániai közösséghez tartoznak, amelyben a hitükben fejlődhetnének. Ezért úgy kell tekinteni az iskolában történő katekézisére, mint az előevangelizáció fázisára, amelyben a gyermek az első igehirdetésben részesül. (...)

A KÁD (...) hangsúlyozza, hogy a vallásoktatás a katekézis részfeladatait tudja csak teljesíteni (vö. KÁD 73). Ezért a szentségek vételére történő fölkészítést a plébánia közösségén belül kell teljessé tenni. Ennek elmaradása terméketlenné teszi a legáldozatosabb erőfeszítéseket is.” (MKD 4.3.1.)

Az iskolai vallásoktatásról a kateketikai dokumentumokban részletesebben is olvashatunk. Álljon itt néhány erre vonatkozó részlet:

„Az iskolai vallásoktatás és a katekézis kiegészítik egymást: »A vallásoktatás és a katekézis között elszakíthatatlan kapcsolat, ugyanakkor világos különbözőség van«. Az iskolai vallásoktatásnak az ad sajátos jelleget, hogy be kell hatolnia a kulturális környezetbe és kapcsolatba kell lépnie a többi tantárggyal. (...) Éppen ezért az iskolai vallásoktatásnak iskolai tantárgyként kell megjelenie, ugyanazzal a rendszerességgel és szigorral, mint a többi tantárgynak. A keresztény üzenetet és eseményt ugyanazzal a komolysággal és mélységgel kell bemutatnia, mellyel a többi tantárgy közli a maga tudását. Helye nem mellettük, valahol a peremen van, hanem egy szükséges, tantárgyak közötti dialógusban. E dialógusnak azon a szinten kell folynia, melyen a többi tantárgy alakítja a növendékek személyiségét. Így a keresztény üzenet bemutatásának hatása van arra, hogyan fogják föl a világ eredetét, a történelem értelmét, az erkölcsi értékek alapját, a vallás feladatát a kultúrában, az ember célját és kapcsolatát a természettel. Az iskolai vallásoktatás e tantárgyak közötti dialógus által megalapozza, fölerősíti, kibontakoztatja és teljessé teszi az iskola nevelő tevékenységét. (KÁD 73)

„Az iskolai vallásoktatás a hívő növendékeket segíti abban, hogy jobban megértsék, mit mond a keresztény üzenet az összes vallás – és minden ember – közös, nagy egzisztenciális problémáiról, az adott kultúrában fokozottan jelenlévő életszemléletről és azokról a fő erkölcsi problémákról, melyekkel a mai emberiség küszködik.

Azok a növendékek viszont, akik a keresés vagy a vallásos kételkedés állapotában vannak, az iskolai vallásoktatásban fölfedezhetik, hogy valójában mi a Jézus Krisztusba vetett hit, milyen válaszokat ad az Egyház kérdéseikre. Így alkalmat kapnak megfontoltabb döntésekre.

Amikor viszont a növendékek nem hívők, az iskolai vallásoktatás az Evangélium missziós hirdetésének jellegét ölti, azzal a céllal, hogy a hit melletti döntésre vezessen, amit azután a katekézis közösségi környezetben később növelni és érlelni tud.” (KÁD 75)

„A katolikus iskola számára az ilyen iskolai vallásoktatás, melyet az Ige szolgálatának más formái (katekézis, liturgikus szertartások stb.) is kiegészítenek, pedagógiai feladatának elengedhetetlen része és létezésének alapja.” (KÁD 74)

II. A katolikus hit- és erkölcsstan értékelése

1. Mit értékelünk és mit nem?

A hit- és erkölcsstan című tantárgy értékelésénél, felmerül a kérdés, hogy mi az, amit értékelhetünk ezen a tantárgyon belül, és mi az, ami nem képezheti értékelés tárgyát.

Amit értékelni tudunk, az mindenképpen a *külső fórum területe*: mindaz, ami *megnyilvánul* a gyermek/fiatal életében, tudásában, gondolkodásában azzal kapcsolatban, amit átadni szándékoztunk. *Tudja-e és alkalmazni képes-e* mindazt, amiről szó van e tantárgy keretein belül. Hittani ismeretei alapján hogyan gondolkodik az életről, Istentől, önmagáról, embertársairól, a világról, a természeti környezetről, az emberi munkáról stb. Szöveges értékelésnél is, osztályzás esetén is a tanórán történő megnyilatkozásokat vehetjük a visszajelzés alapjául.

Az értékelés adásánál tehát *nem a belső fórumot* értékeljük: Istennel való személyes kapcsolatát, belső világát, és egyáltalán, a gyermek/fiatal hitét, hanem azt, ami a keresztény üzenet visszaadásában *megnyilvánul* tudásában, gondolkodásában, értékrendjében.

2. Az értékelés szempontjai

1. Tanulmányok

- a. Tárgyi tudás szintje
- b. Összefüggések felismerése
 - i. A tantárgyon belül
 - ii. Más tantárgyakkal

2. Alkalmazás

- a. Önálló véleményalkotás készsége
- b. Erkölcsi érzék, ítélőképesség fejlettsége
- c. Alkalmazási képesség, a tanultak, megbeszéltek tettekre váltásának jelei

3. Hozzáállás

- a. Nyitottság a hallottak megértése, befogadása iránt
- b. Aktivitás a tanórán – egyéni munka
- c. Aktivitás a tanórán – a közös munkában való részvétel mértéke ill. minősége

4. Közösségi szempontok

- a. Szolidaritás a társak, ill. a nagyobb közösség felé
- b. Elfogadás
- c. Érzékenység a másik szempontjainak figyelembe vételére
- d. Szolgálatvállalás a közösség érdekében

3. Mondattár a szöveges értékeléshez

- *A tanultakat kérdések alapján kerek mondatokban / egy-egy szóval / nehezen / nem adja vissza. (1. osztály)*
- *A tanultakat összefüggően / kérdések segítségével / nem tudja elmondani.(5. osztály)*
- *Könnyen átlátja a tananyag összefüggéseit (5. o.). / Egyszerűbb összefüggéseket önállóan/segítséggel felismer / elvész a részletekben.*
- *Feladatait az órán önállóan / segítséggel végzi.*
- *Az órai munkába aktívan bekapcsolódik / kevésbé aktívan / nem kapcsolódik be.*
- *Döntési helyzetekben megfontolt / felületes / könnyen befolyásolható / bizonytalan.*
- *Erkölcsi érzéke, ítélőképessége jól fejlett / korának megfelelő / elmarad a korának megfelelőtől.*

- *A tanultakat a mindennapi szituációkra jól / nehezen / nem alkalmazza.*
- *Gondolkodásába, véleményalkotásába a tanórán elhangzottakat érzékelhetően beépíti/ kevésbé építi be.*
- *Értékrendjében a keresztény értékek határozottan / kevésbé jelennek meg.*
- *Társaival való viszonyában nyitott / kezdeményező / visszahúzódó / nehezen veszi figyelembe a többiek szempontjait.*
- *Társas helyzetekben jól alkalmazkodik / kevésbé alkalmazkodik.*
- *A közösségért szívesen vállal szolgálatot.*
- *A szorgalmi feladatokat mindig szívesen vállal / időnként vállal / nem szokott vállalni.*

III. A szöveges értékelésről általában

Forrás: <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatasi/szoveges-ertekeles/szoveges-ertekeles>

A pedagógiai értékelés

„Az értékelés a tanuló teljesítményének mennyiségi és minőségi jellemzőinek elemzése és összegezése, más szóval minősítés. Az értékelésnek folyamatosnak, állandónak kell lennie, ha csak ritka alkalom, elveszti hatásosságát.

Az értékelésnek a következő feltételeknek kell eleget tenni:

- a) mindenekelőtt igazságosnak, tárgyilagosnak kell lennie, mentesnek minden elfogultságtól, egyoldalúságtól, előítéllettől,*
- b) jóindulatúnak, segítőkész szándékúnak kell lennie – ha az értékelés arra irányul, hogy a hibákat kutassa, megalázzon, ledorongoljon, letör bennünket, csökkenti munkakedvünket.”¹*

„Az értékelés olyan folyamatnak tekinthető, amelyben összefüggések keresése történik a célok, a folyamat és a megvalósult végállapot között. Az elvárás és a valóság közötti megfelelés, ill. eltérés mértékéről, jellegéről adott visszajelentés alapján korrigálni lehet a célt és/vagy optimalizálni a folyamatot, valamint az eredményt. Ebben a megközelítésben az értékelés már nem csak nevelési és oktatási módszer, hanem az intézményes nevelésbe beépült rendszerszabályozó elem.”²

„A pedagógiai értékelés sokféle funkciót tölt be az általános visszacsatoláson túl: feltárja a helyzetet (diagnosztikus értékelés), segít a folyamatok korrigálásában

¹ NAGY SÁNDOR (szerk.): *Pedagógiai Lexikon* I. kötet Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 389 – 390. p.

² BÁTHORY ZOLTÁN – FALUS IVÁN (szerk.): *Pedagógiai Lexikon* / I. Keraban Könyvkiadó, Bp. 1997. 396. p.

(formatív értékelés), minősít, szelektál (szummatív értékelés), tájékoztatja az oktatásban érdekeltet, befolyásolja a személyiség fejlődését, stb. A sokféle funkciót hatékonyan csak egy jól átgondolt értékelési rendszer keretében, megfelelő külső és belső értékeléssel lehet megvalósítani.”³

„A pedagógiai funkciók közül jól ismertek a tanuló számára adott visszajelzés, a motiválás, a nevelő-személyiségformáló szerep, a tanár, a szülő számára szóló visszajelzés.

A tanuló életkora, az adott iskolafokozatban való előrehaladás szempontjából az értékelés fentebb jelzett funkcióinak eltérő hangsúllyal kell érvényre jutniuk. Magától értetődőnek tekintjük a pedagógiai funkciók erőteljesebb jelenlétét, szerepét az iskola kezdő időszakában. Ez is indokolja, hogy az eltérő értékelési funkciók és hangsúlyok, eltérő értékelési formákban is kifejezésre jussanak.”

Az ellenőrzés – értékelés fogalmai

Az ellenőrzés és értékelés egymással összefüggő fogalmak, a nevelési–oktatási folyamat állandó kísérői. Olyan alapvető eljárások, amelyek segítségével biztosítható a tanulási folyamatban végzett tevékenységek **hatékonyságának nyomon követése, az eredmények és hiányosságok feltárása, a szükséges korrekciók elvégzése, fejlesztési stratégiák kimunkálása.**

Az **ellenőrzés** információ szerzése a tanulókról, személyiségük fejlődéséről, ismereteik, tevékenységük, tudásuk gyarapodásáról. Az ellenőrzés tulajdonképpen adatgyűjtés.

Az **értékelés az ellenőrzés tapasztalatainak összegzése, elemzése.** Az értékelés, szembesítés az eredményekkel, hiányosságokkal, tehát egyfajta minősítés. Az értékelés lényege a viszonyítás: viszonyítás a követelményekhez, a társakhoz, a tanuló korábbi teljesítményeihez. Az értékelés ugyanakkor egyben visszajelzés is a tanuló tudásáról, teljesítményéről, igyekezetéről, önmagához viszonyított fejlődéséről. Az értékelés információkat ad a célok megvalósulásának mértékéről és szintjéről. **Az értékelést olyan folyamatnak is tekinthetjük, amelyben összefüggéseket keresünk a célok, feladatok, követelmények és az adott időszakban megvalósult teljesítmény, állapot között.**

Az ellenőrzés-értékelés célja tehát alapvetően a tájékoztatás és visszacsatolás:

³ GOLNHOFFER ERZSÉBET: *A pedagógiai értékelés* in: Falus Iván (szerk.): DIDAKTIKA Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1998. 393.p. 414.p

- **a TANULÓ** részére, hogy tudjon a követelmények elsajátításában és alkalmazásában elért eredményeiről, saját korábban mutatott teljesítményei változásairól.
- **a PEDAGÓGUS** számára, hogy meggyőződjék a tanítás/tanulás folyamatának adott szakaszában munkája hatékonyságáról és képes legyen megtervezni további tennivalóit
- **a SZÜLŐ** szempontjából informálódás arról, hogy gyermeke miként teljesíti a nevelési-oktatási követelményeket, melyek az erősségei, hiányosságai, miként áll helyt az iskolában.